s-a scris până acum despre acest subiect, cititorul poate uşor remarca discrepanţele şi punctele de vedere diferite exprimate de istorici de-a lungul timpului. Capitolul al II-lea este consacrat analizei situaţiei românilor (moldovenilor, cum apare în diferite documente) din Republica Autonomă Socialistă Sovietică Moldovenească. Vadim Guzun realizează şi o comparaţie între foametea din 1926-1936 şi cea din 1946-1947 din Republica Moldova, prezentând, în acest ultim caz, încercările locuitorilor disperaţi de a trece în România pentru a se salva. În paginile acestui capitol, autorul a considerat necesar să amintească şi despre Raportul Comitetului pentru Afaceri Politice, raport care a stat la baza adoptării, în aprilie 2010, a Rezoluţiei Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, intitulată: *Comemorarea victimelor Marii Foamete din URSS*.

Capitolul III, interesant intitulat *Revoluţia arhivelor* găzduieşte în paginile sale analize istoriografice inedite asupra a ceea ce s-a publicat în Rusia, Ucraina şi în diferite ţări occidentale despre subiectul tratat în volum, publicaţii care au la bază documente existente în colecţiile arhivistice ale acestor ţări.

Un capitol pe care îl consider extrem de important şi pentru cei care studiază istoria contemporană a României şi, în special, activitatea diplomaţiilor români, este cel de-al patrulea. Este un capitol de mare întindere, dacă privim structura lucrării în ansamblul său, în care sunt publicate numeroase note informative trimise de legaţiile României în ţările cu care Bucureştii avea relaţii diplomatice, note în care erau prezentate realităţi sovietice, reacţii ale autorităţilor, situaţia şi starea de spirit a populaţiei şi alte informaţii inedite la care putea avea acces personalul diplomatic român.

Ultimului capitol îi sunt dedicate un număr mai redus de pagini, în care este evocată situaţia internă a Uniunii Sovietice dinainte de invazia germană din 1941. Volumul se încheie cu prezentarea surselor bibliografice folosite şi cu un indice de nume de persoane, localităţi şi termeni specifici ariei de cercetare.

După această sumară prezentare, înainte de a încheia, nu putem să nu remarcăm faptul că, prin această lucrare, literatura de specialitate din România se îmbogăţeşte, deoarece subiectul este încă sumar abordat la noi în ţară, volumul, în ansamblul său, constituind nu doar un documentar al perioadei, ci şi un model de cercetare şi analiză a altor teme şi evenimente ale epocii comuniste. În acelaşi timp, fără teamă de a greşi, putem spune, pe de o parte, că volumul are şi un scop didactic, în sensul că poate fi folosit în dezbaterile purtate în universităţi, în cadrul seminariilor de istorie contemporană. Pe de altă parte, poate fi considerat şi un „deschizător de drum", care să preceadă lucrări mai ample în domeniu.

În fine, serioasă şi atractivă deopotrivă, lucrarea lui Vadim Guzun dispune de avantajul major de care poate beneficia o carte, acela de a fi cât mai mult citită, reeditată şi tradusă. Salutăm opţiunea referenţilor ştiinţifici, prof. univ. Vasile Puşcaş şi cercet. dr. Lucian Nastasa-Kovács, de a recomanda publicarea acestei lucrări, dar şi aceea a editorilor de a accepta tipărirea şi de a realiza, din punct de vedere grafic, o lucrare de excepţie.

Marcela Sălăgean

Simbolurile naţionale ale Republicii Moldova, Academia de Ştiinţe a Moldovei, Instituţia Publică „Enciclopedia Moldovei", Chişinău, 2011, 636 p.; Republica Moldova, Academia de Ştiinţe a Moldovei, Institutul de Studii Enciclopedice, Chişinău, 2011, 800 p.

Efortul de redefinire identitară şi tematică, ilustrat printr-o altă /nouă încercare de abordare conceptual-metodologică, proprie stadiului evolutiv al istoriografiei din Republica Moldova în urma evenimentelor petrecute între anii 1989-1991, a generat un parcurs extrem de sinuos şi marcat de avataruri în faza de „tranziţie", acutizată problematic datorită impactului factorului politic, îndeosebi pe traseul deceniului prim al mileniului trei. Dacă fenomenul de reevaluare a paradigmei scrisului istoric din fostele state socialiste a vădit, cu minore diferenţe cazuistice, valenţe echilibrate şi perfectă sinonimie în explorarea şi exprimarea hermeneutizată a trecutului comun, – dominat de existenţa tezei unice viabile în cazul majorităţii ţărilor declarate „naţionale", – în situaţia republicilor unionale abolite după

destrămarea Uniunii Sovietice, multe dintre ele coagulate, deloc formal, în varianta CSI (Comunității Statelor Independente), subordonată total Rusiei, mobilitatea sintagmei vizând gradata lichidare a canonului dogmatic impus de sistemul comunist a afectat serios rețeaua de repere programatice edificată de mănunchiul de specialişti apelând la posibilitatea utilizării virtuților dialogului şi a democratizării comunicării profesionale, scutită de ingerințe confesionale/etnice/politice, în sensul estompării şi eliminării concurenței instaurate premeditat în ideea deplinei valorificări, în spațiu şi timp, a principiului „divide et impera". Încă din timpul relaxării ideologice survenite la mijlocul anilor `80 ai secolului XX, frontul istoric din RSSM a demonstrat incipiente tentative de liberalizare într-un dublu plan, programatic şi faptic, ilustrate prin minime retuşări de clişee, prejudecăți, stereotipii etc. persistente în substanța multor elaborate cu caracter analitic ori sintetic. Demersul referitor la revizuirea generală în formă şi fond a luat amploare în anii '90, determinat fiind de un context intern şi extern total modificat întru statuarea opțiunii exprimării libere a Republicii Moldova în concertul națiunilor nou apărute în centrul şi sud-estul continentului. Încercările firave în debut au dovedit consistență prin variate modalități de formare şi informare publică, concretizate în asociații, societăți, reuniuni de profil, menite a implica în dezbateri de specialitate, – prin aportul şi medierea unor specialişti străini, cu definit loc/rol în gradata schimbare a atitudinii față de trecutul propriu ori comun, avându-se primordial în vedere atât amalgamul etnic şi confesional existent în noile cadre statale într-un raport de aproximativ 75/25%, conform datelor ultimului recensământ din anul 2004[5], cât şi absența unui duct conceptual-metodologic, coerent şi principial acceptat de reprezentanții scrisului istoric tradițional şi modernist/novator, grupați în centre de interes şi prestigiu nu doar strict intelectual/profesional, de sorginte locală (Chişinău) sau națională (Bălți, Cahul, Tiraspol etc.), ci şi în funcție de orientări ideologice/pragmatice, sau de oportunități biologice/generaționiste, ori chiar intenții politice detaşabile îndeosebi între 2001-2008. Strădaniile de comensurare introspectivă a fiabilității etice/morale şi profesionale a grupului de istorici „moldoveni" activând în instituțiile de specialitate patronate de Academia de Ştiințe a Moldovei, în rețeaua de centre universitare, de stat şi particulare (Chişinău, Bălți, Cahul, Tiraspol), în aşezămintele muzeale, bibliotecăreşti şi muzeale, a facilitat stabilirea aleatorie a două ireconciliabile curente/direcții/tendințe alimentând strategia şi tactica întrebuințate pentru a inculpa/disculpa veridicitatea setului de opinii „pro" şi „contra" vehiculat de către: a) „moldovenişti/statalitarişti", partizani ai reluării şi dezvoltării univoce a conceptului de „istoria Moldovei", influențați fiind de solicitări emergente ideologic din imediată proximitate statală (Rusia şi Ucraina), de clemența reclamării internalizate survenită dinspre rezistența locală , datorată pleiadei de „foşti" şi re-democratizați istorici, integral formatați şi „mancurtizați" în epoca dominației sovietice; b) „moldovenişti/românişti", aripă distinctă prin concretul biologic şi mental semnificat de segmentul de cercetători şi universitari, educați prioritar în străinătate (Europa, Statele Unite, România, Rusia şi Ucraina „post" 1989/ 1991 etc.) şi reîntorşi cu un alt/nou mod de a raționa şi acționa în parametrii viabil adaptați ecumenismului intelectual impus de Comunitatea Europeană. Interferențele şi clivajele apărute firesc în formă şi fond au condus gradual la închegarea unor alianțe funcționând temporar ori permanent şi generând producții de carte istorică (elaborată cronologic/tematic) [6], vizibil departajată însă noțional în ceea ce priveşte disputa metodologică privind sumarul şi adresabilitatea manualelor de istorie („integrată" versus „istoria Românilor")[7].

Într-o atare conjunctură specifică nu numai dezvoltării scrisului istoric din Republica Moldova, un numitor comun şi probabil un mod provizoriu de aplanare a pregnanței deosebirilor de vederi (dpv. istoric/politic etc.) îl constituie tocmai activitatea comună în redactarea şi publicare unor esențiale instrumente de lucru, cu tentă enciclopedică, menite să consemneze atât nivelul evolutiv atins într-un anume tărâm ori în totalitatea domenială perieghezată, cât mai ales să legitimeze pe seama opiniei publice străine, în gen de avenită „carte de vizită", reuşitele dobândite în varii direcții de tânăra entitatea statală cu vechime de numai două decenii, ființând într-un notabil areal geostrategic.

---

[5] Cf., *Republica Moldova,* Chişinău, 2011, p. 126.

[6] Vezi Ion Țurcanu, *Istoricitatea istoriografiei. Observații asupra scrisului istoric basarabean,* Chişinău, 2004; Idem, *Bibliografia istorică a Basarabiei şi Transnistriei*, Chişinău, 2005.

[7] Vezi Sergiu Musteață, *Educația istorică, între discursul politic şi identitar în Republica Moldova,* Chişinău, 2010.

Conotaţia festivă marchează apariţia celui dintâi tom discutat în continuare. Editarea sa promptă s-a datorat omagierii intervalului scurs de la adoptarea stemei oficiale şi a drapelului cu însemnele respective, dar şi ca recunoaştere a devoţiunii subliniate în spaţiu şi timp de colectivul de heraldişti şi, mai ales, de comemorarea unei noi sărbători naţionale instituite la 27 aprilie 2011. Însemnele simbolistice reunite acum şi astfel, prin osârdia unui compact grup de colaboratori – experţi în multe şi variate domenii, (13 co-autori: istorici, filologi, politologi, economişti, între care figurează şi Ion Xenofontov, autorul disertaţiei susţinute la Universitatea clujeană!), aureolaţi de girul unor personalităţi unanim recunoscute (academicienii Andrei Eşanu, Demir Dragnev, Mariana Şlapac; specialiştii locali, Silviu Andrieş-Tabac, Anatol Eremia, Gheorghe Gonţa, Ion Jarcuţchi, Constantin Manolache, Vlad Mischevca, dar şi din România: Alin Ciupală, Sorin Iftimi, Cătălina Opaschi, Szekeres Attila István, Tolmács József etc.) –, multe deja funcţionale, iar altele în curs de impunere, au menirea, unanim intuită şi validată, să definească un asemenea evantai emblematic într-un extins spaţiu de umană cognoscibilitate. Structurarea în distincte capitole din care răzbat secvenţe exegetice, comprimate domenial şi definite conceptual prin acribie/pertinenţă şi un stil accesibil/sobru, relevă un exerciţiu combinativ, dublat de abundenta parte de ilustrare imagistică şi documentară, plus remarcabilele anexe situate în terminal de fiecare capitol (istoric, economic juridic, militar etc.). Simbolurile naţional-statale majore (stema, drapelul, imnul) sunt urmate de cele derivate şi complementare (ex. vexilologice), distincţiile statale, moneda naţională, simbolistica corporativă, anume însemnele heraldice şi vexilologice ale Armatei şi Vămii, ale Academiei de Ştiinţe, dar şi prezentarea armorialului teritorial al Republicii Moldova. Evocarea activităţii de profil a Comisiei naţionale de heraldică, tabelul cronologic al datelor revelatorii pentru adoptarea simbolisticii naţionale, bibliografia selectivă de specialitate şi, îndeosebi, „Tabula gratulatoria" înregistrând actanţii acestui volum, editat într-un tiraj de numai 500 exemplare, constituie etape ultime ale tratatului enciclopedic care încearcă şi reuşeşte de deplin să creioneze o stare de fapt, reprezentativă pentru existenţa de sine stătătoare a Republicii Moldova pe mapamond.

Colecţia „Enciclopedica", iniţiată de un grup de specialişti şi experţi în diferite domenii, cu notabile antecedente profesionale şi reuniţi în cadrul recentului înfiinţat Institut de Studii Enciclopedice (director, dr. Constantin Manolache, secretar ştiinţific, dr. Ion Xenofontov) din structura Academiei de Ştiinţe a Moldovei,[8] şi-a propus din debut să contribuie la promovarea imaginii statului independent Moldova pe arena internaţională prin lucrări de vastă informaţie referitoare la ramuri importante ale ştiinţei, culturii şi civilizaţiei naţionale. Temeritatea şi temeinicia acestui lexicon general, apare ca o ediţie revăzută şi adăugită într-un minim interval temporal, concretizând astfel reuşita propensiunii spre o relativă perfecţiune categorială, scutită de deliberata apartenenţă la comandamentele persuasive ale factorului politic. Segmentul „vertical" înfăţişat majoritar de veritabili profesionişti (cercetători, universitari, arhivişti, bibliotecari, muzeografi, „tehnocraţi": economişti, jurişti, politicieni, pedagogi, medici, culturologi, muzicieni, militari, figuri clericale, jurnalişti, „VIP"-ri tv, ONG- işti etc.), autohtoni şi străini (Belarus, Bulgaria, Franţa, Germania, Polonia, România, Rusia, SUA, Turcia, Ucraina (acad. Gheorghe Duca, Andrei Andrieş, Dan Berindei, Alexandr Ciubarian, Eugen Doga, Ion Druţă, Andrei Eşanu, Mariana Şlapac; prof. Klaus Bochmann, Aurelia Hanganu, Ion Jarcuţchi, Krista Zach; Î.P.S. Vladimir etc.), în consens cu responsabilii celor 27 de compartimente şi subdiviziuni (de la „Arta plastică" la „Urbanismul şi arhitectura"), cu segmentul „tehnic" compus din consultanţi şi recenzenţi (între care figurează şi istoricii: Ion. Chirtoagă, Gheorghe Cojocaru, Nicolae Enciu, Andrei Eremia, Gheorghe Gonţa, Mihai Taşcă etc.), redactorii ştiinţifici (Silviu Andrieş-Tabac, Mihai Cimpoi, C. Manolache, I. Xenofontov etc.), redactorii, corectorii, bibliografii (R. Vasilache, C. Slutu-Grama), cartografii, fotografii etc. Secvenţele expuse în funcţie de conceptul şi metodologia reclamate de diversitatea tematică abordată în raport cu ordonarea logică statuată internaţional de atari întreprinderi

[8] Vezi, mai recent, vol. *Problemele actuale ale cercetărilor enciclopedice*, Chişinău, 2011, contribuţiile lui Constantin Manolache, Ion Xenofontov, *Deontologia cercetării enciclopedice*, p. 23-29, şi Silviu Andrieş-Tabacu, Ion Xenofontov, *Simbolurile naţionale ale Republicii Moldova în dimensiune enciclopedică,* p. 46-50.

enciclopedic-lexicografice, au fost următoarele: simbolurile; date generale; natura, populaţia (interesante dpv. istoric contextualizările de la p. 126-127 şi 127-130); istoria (tratată de mari durate cronologice: veche, Valentin Dergaciov şi Ion Niculiţă; ev mediu timpuriu: Gheorghe Postică; Ţara Moldovei până la mijlocul secolului al XIX-lea: Ion Chirtoacă, Demir Dragnev, Gh. Gonţa; Basarabia (1812-1918): I. Jarcuţchi; Basarabia interbelică: Vitalie Ciobanu; 1940-1989: Vitalie Burlacu; 1989-2010: N. Enciu); bazele constituţionale; organizarea administrativ-teritorială; legislaţia, economia (general: D. Dragnev; agricultură: D. Dragnev, I. Jarcuţchi); educaţia; ştiinţa (I. Jarcuţchi); cultura: limba şi literatura, urbanismul şi arhitectura, arta plastică, muzicală, coregrafia, teatrul, cinematografia, instituţii de cultură (arhive: S. Andrieş-Tabac); protecţia patrimoniului cultural (I. Xenofontov); sănătatea publică; calitatea vieţii şi protecţia socială; religia şi biserica (Diana Eţco, Emil Dragnev); politica externă; securitatea naţională (C. Manolache); partide şi organizaţii guvernamentale; mass-media şi activitatea editorială; cultura fizică şi sportul; turismul şi agrementul. Însemnată conceptual şi informativ persistă rubrica bibliografică, augmentată benefic prin procedeul actualizării titlurilor de carte şi periodice (2011).

Chiar dacă o asemenea monumentală lucrare colectivă şi cu un posibil/probabil iz de voalată tentă de vizibilizare (sigură) a valorilor proprii în străinătate poate ridica o sumedenie de întrebări legate de modalitatea de concepere şi realizare, de atribuirea şi delimitarea contribuţiilor specialiştilor proveniţi din generaţii diferite, aparţinând şcolii formative vechi sau noi, acreditând idei şi teze tradiţionale/modernizatoare (lizibile îndeosebi în compartimentul dedicat trecutului naţional!), promovând intenţii de variată intensitate valorică în spaţiu şi timp, – fără să omitem existenţa, „neutră" practic, dar „activă" ideatic, a factorului politic –, recunoaştem şi subliniem însemnătatea reuşitei modelului enciclopedic, conturat totuşi într-un răgaz dificil pentru actuala Republică Moldova, confruntată permanent de dificultăţile adaptării la sistemul democratic al „capitalismului sălbatic". Pe când oare, şi în România, o atare tratare sintetică, comparabilă cu similare exerciţii în plan european? Când vom ajunge să răsfoim măcar versiunea „anastatică" a celor patru volume monumentale, realizate sub îndrumarea sociologului Dimitrie Gusti? Vom mai avea parte de *Enciclopedia istoriografiei româneşti* (stagnând din 2005!), un instrument vital în documentarea tagmei de profil din ţară şi străinătate? Ca şi de alte mijloace şi modalităţi de indispensabilă informare din alte domenii? Când se va pricepe că rodnicia faptului de cultură/educaţie şi civilizaţie/sănătate reclamă prompte şi continue investiţii masive, ca şi o necesară doză de răbdătoare şi fructuoasă aşteptare ?

Stelian Mândruţ

William TAUBMAN, *Khrushchev. The man, his era,* London, Free Press, 2005

Despre succesorul lui Stalin la conducerea Uniunii Sovietice, Nikita Hruşciov, s-a scris mult. Dar nu întotdeauna adecvat. Lucrarea biografică a lui William Taubman completează un gol care şi-a făcut prea multă vreme simţită prezenţa, propunând o fertilă introspecţie în structura psihologică şi mediul socio-politic care au contribuit la definitivarea personalităţii fostului lider sovietic, o adevărată sumă de contradicţii. Pentru Taubman, acesta era „un om în al cărui caracter multe contraste erau puternic încrustate: atât un autentic credincios cât şi un realist rece, un oportunist şi totuşi principial în felul său, temător de război şi în acelaşi timp foarte dispus să îl riste, cel mai nepretenţios om chiar şi atunci când a deţinut puterea şi gloria care îi depăşeau capacităţile, complice la rău profund, dar şi făcător de mult bine"[9].

Prin ce excelează această biografie? Prin faptul că oferă o lectură captivantă, o naraţiune cursivă centrată asupra omului Hruşciov în raport cu realitatea care îl înconjura. Ca orice biografie reuşită, cartea

[9] William Taubman, *Khrushchev. The man, his era* (infra: *Khrushchev*), London, Free Press, 2005, 647.